

СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ БІБЛІЙНИХ ТЕКСТІВ

Кумеда Олена Павлівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови і літератури
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
ORCID ID: 0000-0001-6879-1388

Рудь Ольга Миколаївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови і літератури
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
ORCID ID: 0000-0002-5985-2422

У пропонованій студії обґрунтовано малодослідженість художньо-виражального потенціалу мови Священного Писання попри його незаперечний вплив на стилістичну систему української мови, органічність його складників як у літературному, так і політичному та медійному дискурсах. Доведено, що тексти Священного Писання репрезентують зразки духовного красномовства, причому великою мірою – поетичного, властивого художній поезії; поетичне ж мовлення наближене до риторичного завдяки насиченості тропами та мовними фігурами; такі взаємопов'язані риторичні тропи, як метафора, алегорія, порівняння, символ, є потужними прийомами, за допомогою яких формується біблійна думка. Унаочнено та проаналізовано окремі тропи та стилістичні фігури, відбиті в українському перекладі Біблії. Так, звернуто увагу на: порівняння, з-поміж яких виокремлено ампліфіковані, а також розгорнуті, що в біблійному тексті часто виступають у вигляді образного паралелізму, завдяки його зростанню витворюється поширене уподібнення; аналогію, що нагадує розгорнуте порівняння; близьку до порівняння метафору й такі її різновиди, як персоніфікація, метонімія й синекдоха; алегорію (підтверджено, що євангельські притчі найрельєфніше репрезентують алегоричне інакомовлення в Священному Писанні), а також близький до алегорії символ. З'ясовано, що в біблійних текстах однією з найчастотніших стилістичних фігур є антитеза (будується на протиставленні як лексичних, так і контекстуальних антонімів); велике риторичне значення припадає на т. зв. фігури накопичення – тавтологію та плеоназм; унаочнено, як через тавтологію досягається один із засобів риторики – парадокс. Доведено, що у вираженні лексичних засобів, посиленню їхніх емоційно-експресивних можливостей сприяють і такі стилістичні фігури, як анафора, епіфора, епанафора, симплока, риторичні вигукі, запитання, ствердження й заперечення.

Ключові слова: Біблія, переклад, риторика, стилістична фігура, троп, засоби художньої виразності.

Olena Kumeda, Rud Olha. On the question of the stylistic resource of the biblical texts

In the proposed study, the lack of research into the artistic and expressive potential of the language of the Holy Scriptures is substantiated, despite its undeniable influence on the stylistic system of the Ukrainian language, the organic nature of its components in both literary, political and media discourses. It has been proven that the texts of the Holy Scriptures represent examples of spiritual eloquence, and to a large extent – poetic, characteristic of artistic poetry; while poetic speech is close to rhetorical due to the richness of tropes and figures of speech; interrelated rhetorical tropes such as metaphor, allegory, simile, and symbol are powerful devices by which biblical thought is shaped. The article visualizes and analyzes certain tropes and stylistic figures reflected in the Ukrainian translation of the Bible. Thus, attention is paid to: comparisons, among which are singled out amplified and expanded ones, which in the biblical text often appear in the form of figurative parallelism, thanks to its growth, a widespread simile is created; an analogy resembling an extended comparison; metaphor close to comparison and its varieties such as personification, metonymy and synecdoche; allegory (it has been confirmed that evangelical parables best represent allegorical prose in the Holy Scriptures), as well as a symbol close to allegory. It was found that in biblical texts one of the most frequent stylistic figures is antithesis (built on the opposition of both lexical and contextual antonyms); great rhetorical significance is attributed to the so-called figures of accumulation - tautology and pleonasm; it is visualized how one of the tools of rhetoric is achieved through tautology - paradox. It has been proven that such stylistic figures as anaphora, epiphora, epanaphora, simploca, rhetorical exclamations, questions, affirmations and denials contribute to the expression of lexical means and the strengthening of their emotional and expressive capabilities.

Key words: Bible, translation, rhetoric, stylistic figure, trope, artistic expressiveness.

Вступ. Текст Священного Писання віддавна став осердям світової культури, ключем розуміння багатьох шедеврів мистецтва, упродовж століть незмінно залишається в епіцентрі уваги богословів як унікальне Слово Бога, звернене до людини. Як теологи, так і лінгвісти намагаються осмислити й розтлумачити Священні тексти, що дістали назву *Біблія*. У площині вітчизняного мовознавства сталий інтерес становить

вплив біблійного тексту на розвиток української мови, зокрема її стилістичної системи. Ще від Київської доби, міцно зацепившись у культурному житті українців, біблійні тексти стали об'єктом численних перекладів, переспівів і стилізацій, давно освоєні сюжети й образи, афоризми, алюзії, метафори та інші стилістичні засоби Священного Писання є актуальними складниками не тільки літературного, а й політичного та медійного

дискурсів. Відповідно, дослідницький вектор уваги спрямовано насамперед на мову конкретного автора чи риторика у зв'язку з біблійним текстом, сам же сакральний текст не став об'єктом ретельного вивчення: автори мовознавчих студій здебільшого пропонують аналіз біблійних елементів у мові Г. Сковороди, Т. Шевченка, П. Куліша та інших представників красного письменства, подекуди звертають увагу на специфіку функціонування біблеїзмів у мовленні визначних політичних чи громадських діячів тощо, і лише поодинокі роботи засвідчують зацікавлення першоджерелом, адаптованим українською мовою. Наведене обґрунтовує **актуальність дослідження** художньо-виражального потенціалу мови Священного Писання.

Метою публікації є дослідження та унаочнення стилістичних засобів, відбитих в українському перекладі біблійних текстів, зокрема таких, як: порівняння, аналогія, метафора, алегорія, антитеза, тавтологія, плеоназм, анафора, епіфора, епанефора, симплока, риторичні вигукі, запитання, ствердження й заперечення.

Матеріали та методи. В основу пропонованого дослідження покладено текст Священного Писання в перекладі Українського біблійного товариства. Під час дослідження використано описовий метод з елементами порівняльно-історичного, а також методики лінгвостилістики (контекстуальний та компонентний аналіз).

Результати. Християнська наука – це істини віри, яких, за церковним поглядом, навчив людей Бог. Вірянин сприймає Біблію як Боже об'явлення: тут Бог сповіщає людям, Хто є Він сам, як створено Всесвіт і людину, навіщо їх створено, чому людство відпало від Бога, у чому унікальний зміст жертви Христової. Отже, Священне Писання – основа християнської катехизації, напучування й навчання пастви в християнському дусі, а проповідник-гомлет за своїм покликанням є фахівцем, який спеціалізується на вивченні та популяризації Книги над книгами, його проповіді-промови мають виразні ознаки риторики. Відповідно, основним жанром церковного ораторства є проповідь – коментар до Біблії, входження у світ якої вимагає від світського читача певних зусиль: неможливо зрозуміти зміст біблійного слова без осягнення його аксіологічного наповнення, урахування культурно-історичного контексту. З іншого боку, самі по собі тексти Священного Писання репрезентують зразки духовного красномовства, причому великою мірою – поетичного, властивого художній поезії; поетичне ж мовлення наближене до риторичного завдяки насиченості тропами та мовними фігурами. Хоча біблійний текст не отожднюється з художнім, сакральне слово має статус «художньої» правди, однак, поза сумнівами, маніфестує безпрецедентно широку палітру художніх засобів; водночас останні на відміну від літературного твору є лише інструментом для відтворення внутрішньої структури апокаліптично-трансцендентного змісту. Саме тому риторичний прийом у біблійного автора не є самоціллю – забезпечує єдність нарративу й образності: покликаний насамперед уславити Бога, піднести того, хто вірує у Нього, напугати

того, хто не вірує. Такі взаємопов'язані риторичні тропи, як метафора, алегорія, порівняння, символ, є потужними прийомами, за допомогою яких формується біблійна думка – як на рівні форми (метафоричність художньо-образного мислення): *«Господь моя скеля й твердиня моя, і Він мій Спаситель!»* (Пс. 18:3); *«І Ангел кинув додолу серпа свого, і зібрав виноград на землі, і вкинув в велике чавило Божого гніву. І потовчене було чавило за містом, і потекла кров із чавила аж до кінських вуздечок, на тисячу шістсот стадій...»* (Об. 4:19-20), так і на рівні змісту (метатекстуальні парадигми тексту як єдиного цілого): *Агарь і Сара* – життя юдеїв під законом і життя християн під Євангелієм, а також сучасний і вишній Єрусалим; *перший Адам і Останній Адам* – першолюдина, підкорена гріху, і боголюдина, дух оживляючий (Ісус Христос), *Вавилон* – полон, *Єгипет* – рабство, *ягня* – жертва за гріх, *Агнець Божий*.

Найвищим різновидом релігійної риторики в Старому Заповіті вважається пророче слово (Книга пророка Ісаї, Книга пророка Єремії та ін.), особливою поетичністю вирізняються книги, які так і називаються – поетичні, або сапієнціальні (книги мудрості): *Йов*, *Псалми*, *Приповідки*, *Проповідник*, *Пісня пісень*, *Мудрість* тощо; чимало псалмів «можуть бути зараховані до шедеврів світової поезії» [3, с. 67]. Староєврейській поезії притаманний т. зв. паралелізм. Як правило, повчальний вірш складається з двох рівнолежних рядків, причому другий, становлячи своєрідну симетрію з першим, перефразовує його думку: *«Словом Господнім створене небо, і подихом уст Його – вся його оздоба»* (Пс. 33:6). *«Подих уст»* у другому рядку – те саме, що й *«слово»* в першому. Метафоричний синонім не лише повторює, а й підкреслює, подає у новій площині однорідне поняття. Тим самим паралелізм зупиняє увагу читача, унаочнює розуміння священного тексту. Паралелізм раз у раз будується й зворотним порядком – через контраст або антитезу: *«Розумний син звеселяє батька, а син безумний горе – матері своєї»* (Прип. 10:1). Тож у біблійних текстах, як і в художніх, тропи та стилістичні фігури злитовуються у єдиному образному контексті.

Детермінуючи тексти Священного Писання як складний духовно-культурний феномен, включаємо у це визначення також розуміння Біблії як лінгвофеномена, вивчення специфіки якого, однак, охоплює звичайні для мовознавчої практики дослідницькі процедури, з-поміж них, зокрема, й ті, що спрямовані на оприявлення окремих тропів та стилістичних фігур – складників художньої виразності сакрального тексту.

Порівняння. У біблійному тексті, як і в будь-якому іншому, порівняння увиразнюють мовлення, збуджують уяву, активізують пам'ять, концентрують увагу на найхарактернішому й найважливішому, допомагають авторові виявити власне ставлення до предмета обговорення: **Прип. 23:31-32** *«Не придивляйся до вина... Потім воно вкусить, як гадина, утне, немов зміюка»*; **24:7** *«Для дурня мудрість недосяжна, немов коралі»*; **18:19** *«Уражений брат – немов місто-твердиня,*

і чвари – *немов засуви в замку*»; Пс. 36:6 «Милість Твоя, Господи, небес сягає... Справедливість Твоя, як **Божі гори, немов глибока безодня...**»; Лк. 17:5 «Якби ви мали віру, як зерно гірчичне, сказали б цій шовковиці...» (сполучникові, частково предикативні порівняння); 16:27 «Негідник коїть лихо, і на губах у нього **мов вогонь гарячий**» (метафоричне порівняння); 18:10 «Ім'я Господнє – **міцна башта...**»; 17:22 «Веселе серце – **ліки добрі...**»; Пісня пісень 5:13-14 «Уста його – **лілеї...** Руки його – **золоті вальці...**» (порівняння без сполучникової частки). Мв. 13:44 «Царство небесне **подібне до скарбу, захovanого в полі**» (поширене безсполучникове порівняння, утворене за допомогою предиката *подібне*); Іс. 30:28 «Подих Його, **немов потік розлитий, що сягає ший...**» (порівняння, поширене підрядним реченням); «Голова ж Його і волосся білі, як **вовна біла, як сніг**; і очі його – **як плам'я огню**; і ноги його **подібні до бронзи, ніби в горнилі розпалені**; і голос Його – **як голос вод багатьох**» (ампліфікація порівнянь, перше, і два останні з яких – поширені); 13:2 «А звір, що бачив я, був **подібний до барса**; ноги ж – **як у ведмеда, а паща його – як паща лева**» (ампліфікація порівнянь); 4:7 «Істота перша **подібна до лева**, друга істота **подібна до тільця**, третя істота мала обличчя, **як у людини**, а четверта істота **подібна до орла летючого**»; Іс. 40:22 «Він простирає небо, як **намітку**, Він розпинає його, **мов намет на жито**. Він князів на ніщо обертає, а земні судді для Нього – **порожнеча**» (ампліфікація порівнянь, частина з яких – безсполучникові).

Розгорнуті порівняння в біблійному тексті часто виступають у вигляді *образного паралелізму* – удокладненого зіставлення, завдяки зростанню якого витворюється поширене уподібнення: Лк. 13:18-21 «Далі промовив: «На що схоже Царство Небесне? До чого б Мені його **прирівняти**? Воно **схоже на зерно гірчичне**, що чоловік узав та й кинув у город свій, і воно виросло і стало деревом великим, і небесне птаство гніздить в його гілляках...» І знову промовив: «До чого Мені **прирівняти Царство Боже**? Воно **схоже на закваску**, що жінка взяла й поклала в три мірки борошна...»; Мв. 13:44-47 «Царство небесне **подібне до скарбу, захovanого на полі, що його чоловік, знайшовши, ховає і, радіючи з того, іде і продає все, що має, а купує те поле. Подібне** ще Царство Небесне **до купця, що шукає добрих перл. Знайшовши одну дорогоцінну перлину, іде, продає все, що має, і купує її. Подібне** також **до невода...**».

Тексти Священного Писання демонструють застосування *аналогії* – засобу, що нагадує розгорнуте порівняння: коли характеристику одних явищ заміщують описом інших, подібних, зрозуміліших слухачеві або читачеві, називають. Зокрема, колоритно ілюструє аналогію євангельська притча про блудного сина: як земний батько любить і прощає свого сина, так і Отець Небесний любить і прощає Своїх заблудних дітей. Добре унаочнюють аналогію також притчі про заблукану вівцю, загублену драхму тощо. Варто згадати й описаний Ісусом прихід Божого Царства: Лк. 17:24 «**Бо, як бли-**

скавка, що, блиснувши, світить з одного краю неба до другого, так буде свого дня Син Чоловічий». Аналогію засвідчує і текст Старого Заповіту: Іс. 55:10-11 «**Як дощ і сніг сходять з неба і не повертається туди, але напуває землю, щоб вона родила й росла та давала насіння тому, хто її обсіває, і хліб тому, хто їсть, отак і Моє слово, що виходить у Мене з уст, не повертається до Мене порожнім, але чинить те, що Я хочу, довершує те, за чим Я його вислав**»; 61:11 «**Бо як земля вирощує свої рослини і як город вирощує своє насіння, так Господь Бог виростить Свою справедливість і славу перед усіма народами**»; 62:5 «**І як одружується хлопець з дівчиною, так Твій будівничий одружується з тобою**»; Єр. 24:8 «**І як воно буває з негодящими смоквами, що їх і їсти не можна, такі погані... так учиню із Седекією, царем юдейським...**».

Близькою до порівняння є *метафора* – один із головних тропів, що полягає в уподібненні й перейменуванні явищ, у перенесенні властивостей і ознак одного явища на підставі подібності. Створення вдалих метафор є ознакою майстерності автора. У тексті Священного Писання цей засіб увиразнює зверненість до внутрішньої людини, символічним уособленням якої є її серце, чий сокровенні порухи безпосередньо пов'язані з органами зору та слуху: Прип. 18:12 «**Перед погібеллю бундуються людське серце, а перед славою – покора**»; 18:16 «**Серце розумного знання здобуває, і вухо мудрих шукає науки**»; 18:6 «**Уста безумного ведуть до сварки, і губи його викликають удари**»; 18:20 «**Плодом уст людини наповнюється її нутро, і вона насичується здобутком губ своїх**»; 18:23 «**Серце мудрого його уста навчає, і губам його додає знання**»; 23:12 «**Прихили твоє серце до навчання, і твої вуха до слів науки**»; 21:1 «**У руках Господа **цареве серце, мов води розтоки**: Він його, куди хоче, повертає**»; Єр. 32:39 «**Я дам їм друге серце й другу путь**»; Іс. 55:12 «**Гори й пагорби гукатимуть веселі перед вами, всі дерева в полі рукоплескатимуть у долоні...**»; Прип. 1:20 «**Мудрість по вулицях голосить, свій голос по майданах піднімає...**» (персоніфікація). Прип. 23:23 Придбай правду й не продавай о мудрість, навчання й розум»; 7:2-3 «**Додержуй мої заповіді... Собі до пальців їх прив'яжи та напиши їх на таблиці серця свого**»; 25:15 «**...м'який язик ломить і тверду кістку**» (уподібнення). Іс. 54:10 «**Якщо він принесе життя в покуту і рука його вчинить волю Господню...**» (кількісна метонімія, або синекдоха); 51:17 «**Збудися, збудися, встань, Єрусалиме, ти, що з руки Господньої випив чашу гніву!**» (метонімія та поширена синекдоха); 49:14 «**А Сіон сказав: «Господь мене покинув»; «Скинь ланцюги з твоєї ший, бранко, дочко сіонська!»**» (метонімія); 58:13 «**Коли ти в суботу **стримаєш свою ногу, щоб у Мій день святий твоїх справ не чинити... уста Господні так сказали**»; 64:3 «**... ніяке вухо не чувало, ніяке око не видало іншого Бога, крім Тебе...**»; Пс. 143:1 «**Благословен Господь, моя скеля, що навчає руки мої до бою, до війни мої пальці**» (синекдоха).**

Різновидом метафори є *алегорія* (інакомовлення), що полягає в втіленні певної умоглядної ідеї в предмет-

ному образі. Уважається, що євангельські притчі найрельєфніше репрезентують алегоричне інакомовлення в Священному Писанні. Так, у притчі про пшеницю й кукіль в образі сіяча – Син Божий, світ представлено як поле, добре насіння – сини Царства, кукіль – сини лукавого, а ворог, що посіяв його, – диявол, *жнива* – кінець світу, жінці – ангели. Проте й старозаповітні тексти широко унаочнюють численні алегорії, з-поміж яких і ритуали, що символізують духовні істини, наприклад не здійснене Авраамом принесення в жертву власного сина Ісаака та жертвоприношення тварин указують на майбутню замісну жертву Христа. Алегорії у притчах можуть переплітатися з конструкціями, зреалізованими на граматичному рівні як порівняння, що семантично являють собою ключі тлумачення алегорій: «Царство небесне *подібно до скарбу, захованого в полі*» «На що схоже Царство Небесне? До чого б Мені його прирівняти? Воно *схоже на зерно гірчичне...*» (Мв. 13:44–47). Близьким до алегорії є *символ*, а оскільки ним може стати кожен елемент художньої тканини (метафора, порівняння, художня деталь, заголовок тощо), то не дивно, що в науковій літературі названі вище приклади новозавітного інакомовлення часто трактують як символи. Проте поняття *символу* стало закріпилось за тими конструкціями біблійного походження, що давно відомі в українській мові як афоризми: терновий вінок, шлях на Голготу, нести свій хрест, Содом і Гоморра, умити руки, сіль землі тощо.

Однією з найчастотніших стилістичних фігур біблійного тексту є *антитеза*, що, як відомо, ґрунтується на протиставленні образів і понять. Застосовуючи цю фігуру для підкреслення протилежностей, автор сакрального повідомлення досягає більшої виразності зображуваного: **Прип. 14:1** «*Мудрість будує свій будинок, а дурнота його руйнує власними руками*» (приклад побудови класичної антитези через лексичне протиставлення антонімічних лексем); **13:9** «Світло праведних звеселить, а свічка злих погасне»; **12:4** «*Цнотлива жінка – вінець для свого чоловіка, а безсоромна – немов гниль у його кістках*»; **12:19** «*Уста правдиві повіки перебувають; язик брехливий – на хвилину*»; **Лк. 16:12, 15** «*Не можете служити Богові й мамоні... бо що в людей високе – осоружне Богові*»; **1 Кор. 9:19** «*Бувши від усіх вільний, я став усім слугою...*»; **15:42-44** «*...сіється в тлінні, а встає в нетлінні; сіється в безчесті, а встає в славі, сіється в безсиллі, а встає в силі, сіється в тіло тваринне, а постає тіло духовне*» (протиставлення лексичних та контекстуальних антонімів); **13:21** «*Грішних переслідує нещастя, а добро – нагорода правдивим*»; **Мв. 22:14** «*Багато бо кликаних, але вибраних мало*»; **Іс. 55:8** «*Думки бо Мої – не ваші думки, і дороги ваші – не Мої дороги*»; **Міх. 4:3** «*Вони перекують свої мечі на рала, на серпи – свої списи*» (різновид антитези – *хіазм*, побудований на зворотному синтаксичному паралелізмі); **Проп. 3:2-8** «*Час народитись і час померти, час садити і час посаджене виривати; час убивати і час лікувати; час руйнувати і час будувати. Час плакати і час сміятись, час: сумувати і час танцювати. Час*

розкидати каміння і час його збирати... Час шукати і час губити, час зберігати і час розкидати. Час роздирати і час зшивати, час мовчати і час говорити. Час любити і час ненавидіти, час на війну і час на мир» (антитезу увиразнено ампліфікацією та повторенням лексеми «час»). **Мв. 9:12-13** «*Здорові не потребують лікаря, лише хворі... Я милосердя хочу, а не жертви. Бо я прийшов кликати не праведних, а грішних*» (протиставлення через заперечення). **Лк. 13:30** «*Тоді останні стануть першими, а перші – останніми*»; **17:33** «*Хто буде намагатися зберегти своє життя, той його погубить; а хто його погубить, той збереже його...*»; «Не людина для суботи, а субота для людини» (антитеза, посилена словесним повтором, – афористична антитематобла у формі хіазму).

Велике риторичне значення в біблійних текстах припадає на т. зв. фігури накопичення – *тавтологію* та *плеоназм*: **Іс. 50:3** «*Я одягаю небеса в тьму-тьменну...*»; **Мв. 2:10** «*Побачивши зорю, зраділи радістю вельми великою*»; **Одкр. 2:23** «*Дітей її умертвлю смертю*» (тавтологія); **Іс. 29:13** «*...тому Я і далі творитиму із цим народом дивне диво й чудовину, щоб мудрість їхніх мудрих пропала й розуму не стало в їхніх розумників*» (можна зрозуміти і як тавтологію – повтор однокореневих слів, і як плеоназм – фігуру стилістичного надміру, побудовану на вказаних лексемах); **Мв. 8:22** «*Йди за Мною, і зостав мертвим ховати своїх померлих*» (тут через тавтологію досягається один із засобів риторики – парадокс: висловлюється думка, що разуче розходиться з усталеними поглядами); **7:17** «*Так кожне добре дерево родить гарні плоди, а лихе дерево – плоди погані*» (у даному протиставленні застосовано плеоназм: слова з подібною семантикою нібито зайві, а насправді – художньо виправдані); **5:11** «*Блаженні ви, коли вас будуть зневажати, гонити та вигорювати всіляке лихо на вас, обмовляючи Мене ради*» (через синонімічні лексеми досягається плеоназм, за змістом – парадокс); **Лк. 6:38** «*Давайте, то й вам дасться, міру добру, натоптану, потрясену, переповнену дадуть вам. Якою бо мірою ви міряєте, такою й вам відміряють*» (нагнітання контекстуальних синонімів – плеоназм, а також ампліфікація тавтологічних повторів); **6:45** «*Добра людина із доброго скарбу серця свого виносить добре; лиха ж – з лихого (серця) лихе виносить*» (у даному протиставленні – ампліфікація тавтологічних епітетів); **Прип. 21:30** «*Супроти Господа немає ні мудрості, ні розуму, ні ради*»; **Пс. 143:5** «*Я згадую дні давні, роздумую над усіма вчинками Твоїми і над ділами рук Твоїх міркую*»; **Єзек. 22:29** «*А то й прості люди гноблять, грабують, гнітять злиденного та бідного, знуцаються над чужинцем...*»; **Єр. 31:27** «*І як пильно Я назирив за ними, щоб викоринити й зруйнувати, щоб розвалити й погубити та засмутити, так пильнуватиму, щоб їх відбудувати й насадити...*» (плеоназм, побудований переважно на контекстуальних синонімах).

Увиразненню лексичних засобів, посиленню їхніх емоційно-експресивних можливостей сприяють і такі стилістичні фігури, як *анафора*, *епіфора* тощо: **Одкр.**

5:3-4 «Та Ніхто не міг – на небі, ні на землі, ні під землею – розкрити книгу, ні глянути в неї. І я плакав дуже, бо ніхто не достойний знайшовся – розкрити книгу, ні глянути в неї» (епіфора); **Йов 1:16-18** «Ще говорив він, аж ось приходить другий та й каже: Божий огонь упав із неба і спалив овець і чабанів, пожер їх. **І врятувався лиш я один, щоб сповістити тобі це**». **Ще говорив цей, аж надходить інший та й каже:** «Халдеї згуртували три ватаги, напали на верблюдів та позаймали їх, а слуг мечем повигинали. **І врятувався лиш я один, щоб сповістити тобі це**». **Ще говорив цей, аж приходить інший та й каже:** «Сини твої дочки твої трапезували... **І врятувався лиш я один, щоб сповістити тобі це**»; **Пс. 135:1-2** «Хваліте, Господа, бо добрий, бо милість Його вічна. Хваліте Бога над богами, бо милість Його вічна» (симплока – поєднання анафори й епіфори). **Пс. 138:1** «Ти мене випробував, Господи, і знаєш. Знаєш мене, коли сиджу і встаю я» (епанафора, або епанадиплозіс). **Вихід 15:6** «Твоя правиця, Господи, прославилась у силі, Твоя правиця розгромила ворога» (повтор); **Пс. 128:1-2** «Надто мене знобили вже з юнацтва мого, нехай собі Ізраїль скаже. Надто мене знобили вже з юнацтва мого – але мене не подолали» (анафора).

На особливу увагу заслуговують фігури патетики, що засвідчують емоційний стан мовця: риторичні вигуки, запитання, ствердження, заперечення: **Мв. 7:16** «..хіба збирають виноград з тернини або з будяків смокви?» (риторичне запитання); **Пс. 138:21-22** «Хіба я, Господи, не ненавиджу тих, що Тебе ненавидять? Хіба я не гідую тими, що повстають на Тебе?»; **Іс. 40:13** «Хто збагнув дух Господній, був Його дорадником, учив Його! З ким Він радиться? Хто Його напоумлює на розум, вказує стежку правди, Його знання навчає, дорогу мудрості Йому вказує?» (ампліфікація риторичних питань, а також анафора в першому прикладі та повтор у другому); **Іс. 40:26** «...Хто створив усе це? Той, Хто виводить військо їх за лічбою і кличе усіх їх на ім'я»; **41:4** «Хто вчинив, хто довершив це? Той, Що кличе роди від почину, – Я Господь, Я пер-

ший, Я і з останніми Той Самий» (риторичне запитання й ствердження); **Іс. 40:9** «Зійди на гору, на високу, ти, що несеш Сіонові веселі вісті! Підними сильно голос, ти, що несеш Єрусалимові веселі вісті! Підними голос, не бійся! Скажи містам Юдеї: „Ось Бог вам!..» (епіфора, ампліфікація риторичних вигуків, чим досягається висхідна градація); **Іс. 41:26-27** «Хто те звістив спочатку, щоб ми знали? Заздалегідь, щоб ми могли сказати: «Це правда?» Ніхто нічого не звістив, ані не оголосив, ніхто не чув слів ваших. Я перший звістив про те Сіон, послав у Єрусалим звістовника доброї новини» (тавтологія, ампліфікація риторичних запитань та стверджень, частково через заперечення).

Висновки. Отже, проведене дослідження унаочнило насиченість біблійних текстів тропами та мовними фігурами, доведено, що такі риторичні тропи, як метафора, алегорія, порівняння, символ є потужними прийомами формування та увиразнення сакральної ідеї. Аналіз порівнянь в українському перекладі Священного Писання показав, що серед них є ампліфіковані, а також розгорнуті, завдяки яким витворюється поширене уподібнення; також виявлено такі риторичні засоби, як аналогія, метафора та її різновиди – персоніфікація, метонімія й синекдоха, досліджено алегорію, а також близький до алегорії символ. Однією з найчастотніших стилістичних фігур біблійних текстів є антитеза, велике значення мають фігури накопичення – тавтологію та плеоназм; засобами тавтологічного мовлення досягається один із засобів риторики – парадокс. Увиразненню лексичних засобів, посиленню їхніх емоційно-експресивних можливостей сприяють і такі стилістичні фігури, як анафора, епіфора, епанафора, симплока, риторичні вигуки, запитання, ствердження й заперечення.

Звичайно, розглянуті тропи та стилістичні фігури далеко не вичерпують багатющу риторичну парадигму Святого Письма, тому в подальшому маємо на меті звернутись до інших виражальних засобів, таких як: парадокс, гіпербола, цитування, епітети тощо.

Список використаних джерел та їхніх умовних скорочень

- Усі скорочення подаються за назвами Книг Святого Письма, цифрами позначаються відповідні розділи та вірші.
 Єзек. – Книга пророка Єзекеїла.
 Єр. – Книга пророка Єремії.
 Іс. – Книга пророка Ісайї
 1 Кор. – Перше послання до Коринтян.
 Лк. – Євангеліє від Луки.
 Мв. – Євангеліє від Матвія.
 Міх. – Пророк Міхей.
 Одкр. – Одкровення.
 Прип. – Приповідки.
 Проп. – Проповідник.
 Пс. – Псалми.

Література:

1. Абрамович С.Д. Риторика та гомілетика. Чернівці : Чернівці, 1995. 360 с.
2. Абрамович С.Д., Чікарська М.Ю. Мовленнєва комунікація. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 472 с.
3. Біблія як інтертекст світової літератури / за ред. С.Д. Абрамовича. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2011. 478 с.
4. Герман М.А. Основи риторики. Київ : Наукова думка, 1988. 250 с.

5. Сагач Г.М. Риторика. Київ : Ін Юре, 2000. 568 с.

6. Святе Письмо Старого та Нового Завіту: Українське Біблійне Товариство, 1992. 1050 с.

References:

1. Abramovych, S.D. (1995). Rytoryka ta homiletyka [Rhetoric and homiletics]. . Chernivtsi : Chernivtsi. 360 p. [in Ukrainian].

2. Abramovych, S.D. Chikarska, M.Y. (2004). Movlennyeva komunikatsiya. [Speech communication]. Kyiv: Center for Educational Literature, 2004. 472 p. [in Ukrainian].

3. Bibliya yak intertekst svitovoyi literatury [The Bible as an intertext of world literature. (2011) / Under the editorship S.D. Abramovich. Kamianets-Podilskyi: Axioma. 478 p. [in Ukrainian].

4. Herman, M.A. (1988). Osnovy rytoryky [The basics of rhetoric]. Kyiv: Naukova dumka, 1988. 250 p. [in Ukrainian].

5. Sahach, H.M. (2000). Rytoryka [Rhetoric]. Kyiv : Vydavnychyy Dim «In Yure», 2000. 568 p. [in Ukrainian].

6. Svyate Pysmo Staroho ta Novoho Zavitu. (1992). [The Holy Scriptures of the Old and New Testament]. Ukrayins'ke Bibliyne Tovarystvo. 1050 p. [in Ukrainian].